

Visarenden: trekkers van de regelmaat

De Visarend broedt op alle continenten behalve het onherbergzame Antarctica. In Nederland hebben we voornamelijk te maken met Fenno-Scandinavische vogels. Hoewel het niet uitgesloten is om Visarenden te zien bidden boven kanaaltjes, zandwingaten en andere kleine wateren, zijn er een aantal klassieke stekken langs de rivieren, in de duinen en spaarbekkens die de ultieme locaties zijn om deze tot de verbeelding sprekende migrant te zien.

De verspreidingskaart in de *EBCC-atlas* geeft aan dat er ten noordoosten van ons land aardig wat Visarenden broeden, met name in Zweden en Finland en in wat mindere mate Noorwegen en Duitsland. Wie de Zweedse broedvogelatlas bekijkt, kan watertandend zien dat hier ruim 3500 paren broeden, vooral in het zuidelijke deel. Het leeuwendeel van de trekkers in Nederland is afkomstig uit Fenno-Scandiavië.

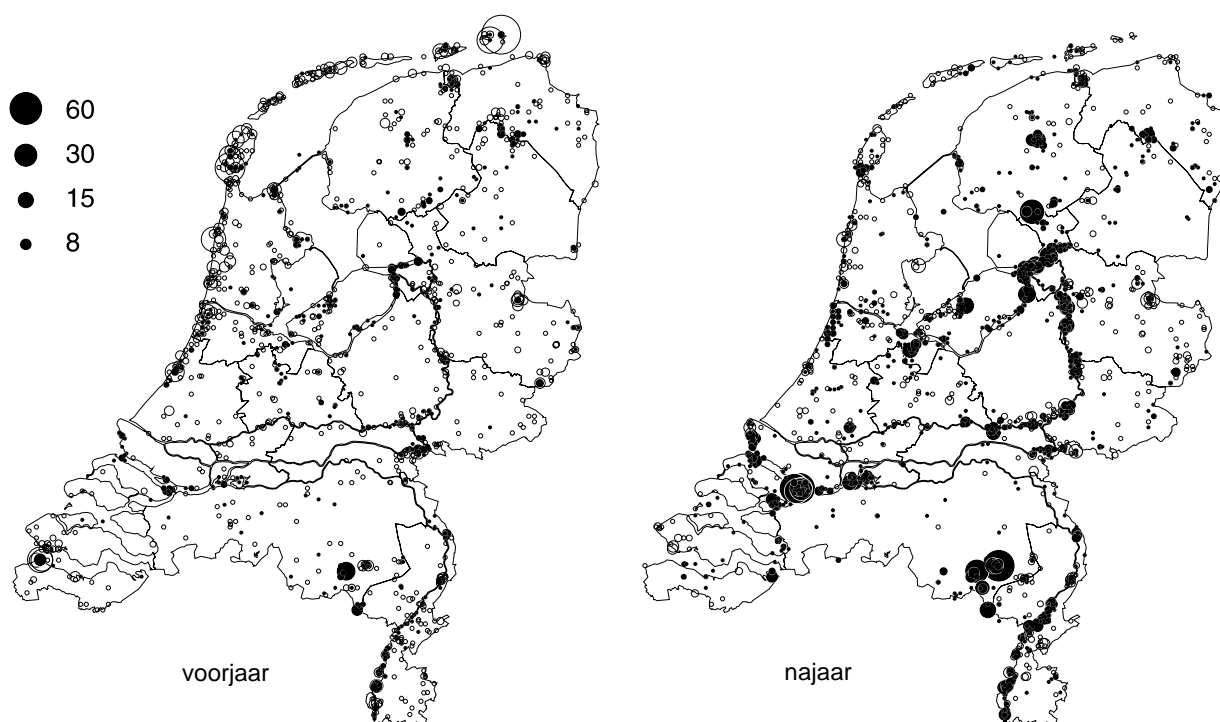
Hoewel talloze Visarenden de waterrijke Nederlandse delta passeren, blijft deze meeuwachtige roofvogel vreemd genoeg toch een vrij schaarse doortrekker. Toch zijn er een aantal plekken waar gedurende de topmaanden vrijwel altijd pleisterende Visarenden gespot kunnen worden. Wie de *Atlas van de Nederlandse Vogels* uit 1987 erop naslaat, zal een aantal frappante overeenkomsten tegenko-

men met het beeld dat op basis van het BSP-project gegenereerd kan worden.

Het doortrekpatroon is er één van geleidelijkheid. Opvallend, maar niet verrassend is het relatief geringe aandeel pleisteraars tijdens de voorjaarsstrek. Op dat moment hebben we alleen met adulte vogels van doen (onvolwassen dieren blijven in Afrika) die haast hebben om naar de broedgebieden terug te keren. Het aantal doortrekkers bouwt zich gedurende maart geleidelijk op om in de laatste decade van april tot en met de tweede decade van mei te pieken. Opmerkelijk genoeg worden er in toenemende mate ook Visarenden gemeld in juni en juli; in sommige gevallen gaat het met zekerheid om overzomeraars en geen late of vroege trekkers. Bekende plekken zijn de Oostvaardersplassen, de

Randmeren, de Biesbosch, het Naardermeer en de Blauwe Kamer. Toeval of niet, allemaal plekken waar volgens natuurontwikkelings-goeroes in potentie ook gebroed zou kunnen worden. In dit perspectief is het vermeldenswaard dat er in de periode 24 april t/m 10 juni 1998 een paar baltende Visarenden werd waargenomen in het Friesche Veen (Noord-Drenthe). Over de vraag hoe realistisch het is dat we in Nederland broedende Visarenden kunnen verwachten, zijn de geleerden het nog niet eens. Omdat historische bewijzen ontbreken, is vestiging als broedvogel niet zo snel te verwachten. De onverwachte vestiging in Midden-Frankrijk, een decennium geleden, toont echter aan dat niets uitgesloten moet worden.

De najaarsstrek, van augustus tot en met oktober, kent een duidelijke piek in september. Er worden nu veel vaker pleisteraars gezien dan in het voorjaar. Ze kunnen soms wekenlang op dezelfde locatie verblijven. Langs de Grote Rivieren, in de kuststrook en langs de Randmeren worden opnieuw veel Visarenden opgemerkt. Het relatief schaarse voorkomen langs de Hollands-Friese IJsselmeerkust wekt verbazing. Is 's lands grootste zoetwaterbekken misschien niet helder genoeg voor vissende Visarenden, is er te veel golfslag of is het door de grote

Figuur 1. Cumulatieve verspreiding van Visarend-waarnemingen in voor- en najaar in de periode 1989-98. Open rondje: trekkers. Gesloten rondje: pleisteraars.

Lijst van contactpersonen Bijzondere Soorten Project niet-broedvogels. De post voor de contactpersonen loopt via SOVON.

Noord-Holland-Noord vacant
 Friesland Dick Schut
 Groningen Theo Bakker
 Drenthe Michel Klemann
 Twente Bé van Kuik
 Overijssel-West Vincent Martens
 Flevoland Henny van den Heuvel
 Noord-Holland-Zuid Patrick Bergkamp
 Zuid-Holland-Noord Hans Westerlaken
 Utrecht André van Kleunen
 Veluwe vacant
 Achterhoek Erik Ernens
 Grote Rivieren Peter Eekelder
 Zeeland Alex Wieland
 Brabant-West Peter Krijnen
 Brabant-Oost Piet van den Hout
 Limburg Ran Schols
 Zuid-Holland-Zuid Hans Mom

*Figuur 2.
 Seizoenspatroon
 Visarend in het
 BSP in de
 periode 1989-98.*

oppervlakte moeilijk om pleisteraars te ontdekken? Naast de eerder genoemde gebieden zijn ook de waterleidingduinen bij Haarlem, de zoete gebieden in de Delta, de heldere plassen bij de Wieden, de omgeving van Eernewoude, het Zuidlaardermeer en de plassen in de omgeving van Budel en Eindhoven (Strabrechtse heide) in trek bij pleisteraars. In het zoute milieu is een pleisterende Visarend een zeldzaam fenomeen. Vreemd eigenlijk, want wie in de Afrikaanse overwinteringsgebieden is geweest, weet dat Visarenden die in zee plonzen daar een normaal beeld zijn. In Nederland is dat niet het geval. Zo blijken de vogels die in het najaar in de Mokbaai op Texel pleisteren vooral naar de nabijgelegen Horsmeertjes te vliegen om daar op ruis- of rietvoorns te vissen. In dit specifieke geval is slechts één keer waargenomen dat

Nieuwe BSP-soorten

Per 1 januari 2000 worden de volgende soorten niet meer door de CDNA beoordeeld.

Stormvogeltje (ponscode: 345)

Zwarte Ibis (422)

Gestreepte Strandloper (725)

Deze soorten kunnen dus, met ingang van het jaar 2000, worden bijgeschreven op het BSP-formulier, onder vermelding van de ponscode; graag een korte beschrijving geven!

Attentie tevens voor enkele meeuwen; het gangbare formulier is niet geheel correct meer.

Pontische Meeuwen dienen onder code 2028 te worden doorgegeven (staat ook op formulier), Mediterrane Geelpootmeeuwen onder code 2027 (ontbreekt; zelf bijschrijven). De huidige code 2023, bedoeld voor 'onduidelijke geelpootmeeuwen' komt te vervallen met ingang van 2001. Nieuwe formulieren zijn in de maak.

een 'zoute' vis werd gepakt. Een zoektocht naar vergelijkbare gevallen langs de zoute kusten leverde slechts een handvol harders op die door de vissende arenden werden gegrepen.

Afsluitend kan worden geconcludeerd dat 'onze' Visarenden in de goede tijd op veel al dan niet traditionele pleisterplaatsen kunnen worden gezien. Aanbevelenswaardig is een kijkje op de webpage van de Leicestershire and Rutland Wildlife Trust (Osprey project 2000; www.ospreys.org.uk).

Hier kunnen de lotgevallen worden gevolgd van gezenderde vogels. Iedere vogel volgt zijn eigen individuele programmering die hem (plus de internetter) brengt naar rivierdelta's, exotische zeeën en andere spannende plekken. Zenders of niet, de gegevens zoals verzameld binnen het BSP-werk blijven nodig om voor ons land een goed beeld te kunnen schetsen van het landelijke verspreidings- en doortrekkpatroon.

Ben Koks & Erik van Winden

Relevante literatuur:

Leopold M. et al. (in voorbereiding).

Waarom is de Visarend in Nederland geen zeearend. Limosa in prep.

SOVON. 1987. Atlas van de Nederlandse vogels. SOVON, Arnhem.

Saurola P. 1994. African non-breeding area of Fennoscandian Ospreys

Pandion haliaetus: a ring recovery analysis. Ostrich 65: 127-136.

Svensson S et al. 1999. Svenks fågelatlas. Vår Fågelvärld, supplement 31, Stockholm.